

KAASAMINE JA OSALEMINE

2007 Ootus, et kaasamisest saaks loomulik osa ametnike igapäevatööst, ning ettepanekud luua igas ministeeriumis reeglid poliitika kujundamise ja õigusloome protsesside juhtimiseks, koolitada ametnikke kodanikuühiskonna teemadel ja anda neile juurde oskusi paremaks dialoogi loomiseks, toetada tegevusi, mis tõstavad vabaihenduste suutlikkust osaleda.

Kodanikuühiskonna teemad said ametnike sisseelamiskoolituste kavva ning perioodi 2007–2014 eurorahast korraldati suuremal hulgal kaasamiskoolitusi. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri 2011. aastast kirjeldab mh ka huvirühmade kaasamist kui loomuliku õigusloome protsessi osa.

2011 Täpsustus, et paremaks kaasamiseks on vaja teha kättesaadavaks informatsioon kõigi riigi tasandil toimuvate strateegiatega ja arengukavadega ning õigusaktide eelnõude kohta nii, et näha oleksid protsessi etapid, ajakava ning võimalused otsuse kujundamises osaleda.

2015 Põhiteemaks läbipaistvus ja osalemisvõimaluste parandamine: vaja on selgepiirilist õiguslikku raamistikku, kaasamisvõimaluste ja e-osaamise edasiarendamist, lobitööle kindlamaid reegleid ning rohkem avatust Riigikogu töösse.

Aastast 2008 avatud portaali osale.ee üks mõte oli õigusloomeprotsessidele avatult ettepanekuid koguda, kuid tänaseks on leht jäänud üsna staatiliseks; kodanikele hiljem avatud eelnõude infosüsteem töötab eelkõige kooskõlas tasutvormina. Kaasamise kava avaldamine on pigem erand ja seepärast on protsesside avatus endiselt teema. Huvikaitsetegevuste rahastamiseks on vabaihendused otsinud ise võimalusi, viimastel aastatel on toetanud ka KÜSK, Norra/EMP programmid ning EL toetused. 2016. aasta lõpus tekkinud valitsuskolitsioon lubab kujundada selgema vabaihenduste kaasamist ja osalemist toetava poliitika.

KODANIKUHARIDUS

2007 Kodanikuhariduses nägid vabaihendused olulisimat võtit kodanikuaktiivsuse kasvaks. Rõhutati vajadust pikaajalise riikliku kodanikuhariduse kava järele, koostöös noorteühendustega noorte ühiskondliku aktiivsuse programmi algatamise järele ning kogu elanikkonnale suunatud vabahariduslike programmide ja täiendkoolituste järele. Ja mitte vähem tähtis: viia üldhariduskooli õppekavva sisse praktika vabaihendustes, mis võimaldaks õpilastel tutvuda nende tegevusega ja enda osalemisvõimalustega.

2011 Manifest meenutas, et tahame viia üldhariduskoolides õppeprogrammi osana ühiskonnaõpetuse raames sisse kogukonnatöö tunni, kus õpilased praktiseerivad kogenumate juhendamisel mõnes kohalikus vabaihenduses.

Riiklikku kodanikuhariduse kava ei ole senini, kuid kodanikuharidusega tegelevad rohkemal või vähemal määral noortevaldkonna, elukestva õppe ning kodanikuühiskonna strateegiad. 2013. aastal võttis EMSL ette ning katsetas esimest korda koos Rakvere gümnaasiumidega kogukonnapraktikat. Tänapäevaks on programm jõudnud 15 kooli.

2015 Ettepanek võimaldada koolidele rohkem ressursse kodanikuhariduseks ning vabaihenduste kaasamiseks, täiendada õpetajakoolitust ning kaaluda kodanikuhariduses osalevatele vabaihendustele pearahal põhinevat toetusüsteemi, mis võiks kodanikuhariduse programmide stabiilsuse tagada. Teiseks ettepanekuks oli algatada kohaliku demokraatia edendamise programm, millega asumi- ja külaseltsidele ning noorte osaluskoegadele anda rohkem ressursse seista avaliku huvi eest ning olla ühiselu katalüsaatoriks.

VABATAHTLIK TEGEVUS

2007 Esimene ettepanek toetada riigieelarvest sihtotstarbeliselt järgmise viie aasta jooksul vabatahtliku tegevuse süsteemi väljaarendamist, teiseks näidata avaliku sektori eeskuju äri sektorile, andes igale teenistujale õigus võtta aastas 1–2 vaba päeva vabatahtlikuks tegevuseks mõne vabaihenduse juures. Kriisiolukorras kompenseerida riigi poolt vabatahtlike päevatasu tööandjale.

Aastateks 2007–2010 sai Eesti esimese vabatahtliku tegevuse arengukava ning alates sellest ajast on Siseministeerium hoidnud vabatahtliku tegevuse arendamise kui ühe kodanikuühiskonna arengu valdkonna oma hoole all. Külaliikumine Kodukant on selles ministeeriumile partner.

2015 Meeldetuletus, et vabatahtlik töö peab olema tunnustatud ja selleks on vaja laialdasemat teavitustööd, vabatahtlike kaasajate toetamist, vabatahtlike ja abivajajate kokkuvõimist ning vabatahtliku kogemuse arvestamisel avaliku sektori eeskuju.

Paljude loetletud teemadega tegeleb Külaliikumine Kodukant, 2016. aasta sügisest kutsus Tööandjate Keskliit tööandjaid üles lubama oma inimesi tasustatud tööajast üheks päevaks aastas vabatahtlikena ühiskonna heaks tööle.

RAHASTAMINE JA MAKSUPOLIITIKA

2007 Olulisim ettepanek oli luua kodanikuühiskonna arendamise sihtkapital, aga manifest sõnastas ka ootused, et on vaja terviklikumat nägemust ja ühtseid põhimõtteid vabaühenduste rahastamiseks avalikest vahenditest, eristades selgelt projektitoetused, tegevustoetused ja lepinguliste tööde-teenuste tellimise. Tegevustoetuste puhul rõhutas manifest vajadust minna üle pikaajalistele raamlepingutele, eraraha kaasamiseks aga vajadust korrastada maksupoliitikat, et eraisikud saaks teha annetusi maksuvabalt piiranguteta.

Aasta hiljem loodi Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mis tänaseks on kasvanud ja muutunud olulisimaks kodanikuühiskonda toetavaks fondiks, kuid mille eelarve on jäänud püsima algusaastate tasemele. Samal aastal alustas Siseministeerium vabaühenduste rahastamise kontseptsiooni koostamist, et leida lahendusi rahastajate korrastamiseks.

2011 Manifest tuletas meelde vajadust võimaldada avalikes huvides tegutsevatele vabaühendustele tegevustoetust ning luua selleks süsteem, samuti korrastada mittetulundusühenduste toetamist hasartmängumaksust. Annetuste soodustamiseks pakuti välja võimalus anda inimestele võimalus määrata tuludeklaratsioonis, kas nad soovivad vabaühendustele tehtud annetustel saadavat tulumaksutagastust endale või suunavad ka selle annetuse saanud organisatsioonile.

2013. aastal valmis kodanikeühenduste riigieelarvest rahastamise juhendmaterjal, mis selgitab rahastamise põhimõtted, eristab rahastamise liigid ning kirjeldab häid praktikaid.

2015 Manifest juhtis tähelepanu, et vabaühenduste toetusprogrammide tõhusust ja mõju on vaja kasvatada, sh lõpetada katuseraha jagamine ning reformida hasartmängumaksu nõukogu. Rohkem on vaja strateegilise partnerluse leppeid ning riskikapitali tõendus- ja katseprojektideks. Lisaks pakkus manifest välja enam ettepanekuid eraraha kaasamiseks kodanikuühiskonda: sotsiaalse eesmärgiga majandustegevus olgu selgelt lubatav, arengutoetused sotsiaalsetele ettevõtetele tagatud sarnaselt äriühingutega. Annetused saaks eristada teistest tulumaksu mahaarvamistest ning annetamist võiks soodustada see, kui kaotada annetuste tulumaksusoodustustelt piirmäär.

Kodanikuühiskonna Sihtkapitali eelarvest ei piisa enam arengu tagamiseks. Enamik ministeeriumidest võimaldab oma pikemaajalistele partneritele tegevustoetust, strateegilise partnerluse lepingud on sõlminud aga vaid Siseministeerium ning Tarbijakaitseamet. EMSLi koostatud variraport vabaühenduste rahastamise teemal tõi teravama probleemina esile poliitiliselt suunatud rahastamise – just hasartmängumaksunõukogu ja nn katuseraha. Kuigi eraraha toomist vabakonda eelistavad ka poliitikud, ei ole annetamise soodustamiseks tehtud ettepanekud seni toetust leidnud. 2016 kokku tulev valitsus lubab siiski korrastada vabaühenduste rahastamist, muutes selle stabiilsemaks ja eesmärgistatumaks.

VABAÜHENDUSTE VÕIMEKUS

2007 Manifest tegi ettepaneku käivitada mitu programmi vabaühenduste võimekuse parandamiseks: alustavate vabaühenduste toetamiseks, omatulu teenimise ja sotsiaalse ettevõtluse edendamiseks, vabaühenduste strateegilise planeerimise ja juhtimissuutlikkuse arendamiseks.

Sotsiaalse ettevõtluse edendamise ja toetamise võttis mõne aasta pärast oma südameasjaks Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mis on aastate jooksul korraldanud mitu taotlusvooru ja rahastanud arenguprogramme.

2015 Koolitusprogramme on, kuid vaja on tegeleda spetsiifiliste oskuste ja teadmistega, nagu näiteks kasvatada avalikke teenuseid delegeerivate asutuste oskusi ning teenuseid osutavate vabaühenduste võimekust. Rohkem on vaja luua tingimusi professionaalsemaks tegutsemiseks, nagu näiteks ühiskondliku mõju hindamise meetodika arendamist. Professionaalsed vabaühendused vajavad teenuste üleandmise ning riigihangete põhimõtete täpsustamist seadustes, et paraneks teenuse kvaliteet ja vabaühenduste elujõulisus ning suureneks teenuse mõju.

Uus valitsus on lubanud soodustada sotsiaalset ettevõtlust ning selleleemalised arenguprogrammid täiendaksid muid maakondlike arenduseksuste ning ministeeriumite korraldatud koolitus- ja nõustamivõimalusi.

PILT SEKTORIST

2007 Manifest pani ette avaliku mittetulundusühenduste registri ning satelliitartvete baasil riikliku statistikaarvestuse loomise, registris avalikes ja erahuvides tegutsevate ning kodanikualgatuslike ja avaliku sektori asutatud mittetulunduslike ühenduste eristamise. Vajadust tunti sektori regulaarse kaardistamise järele.

2011 Manifest keskendus läbipaistvusele, mida toetaks see, kui riigi kogutavad andmed – vabaühenduste aastaaruanded ja põhikirjad – oleks tasuta kättesaadavad ning registris vabaühendused eristatavad avaliku võimu asutatud ja kontrollitavatest mittetulundusühendustest. Teiseks rõhutati, et tulumaksusoodustusega mittetulundusühenduste nimekirja osas tuleb korrigeerida sinna pääsemise tingimusi, kaotades heategevuslikkuse nõue ja piirdudes avalikes huvides tegutsemise ning kodanikualgatuslikkuse nõuetega.

2015 Manifest tuletas meelde, et riigi kogutud andmed vabaühenduste kohta peavad olema tasuta kättesaadavad kõigile, sest neid on vaja kasutada vabakonna ning riigi suhete kirjeldamiseks ja analüüsimiseks.

Vabaühenduste andmed ei ole seni tasuta kättesaadavad, küll on aga korrastatud tulumaksusoodustusega mittetulundusühenduste nimekirja, et see annaks selgema aluse avalikes huvides tegutsevate vabaühenduste eristamiseks. Kodanikuühiskonna Sihtkapital on oma hooleks võtnud uuringu rahastamise, mis iga viie aasta järel vaatab sisse mittetulundusühendustesse, annab ülevaate sellest, kuidas inimesed on organiseerunud ning kuidas vabaühendustel läheb.